

September 2007 - 21. årgang

Syndrom

Medlemsblad for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening

***A.L.F viser veien
– til et bedre liv***

TILSLUTTET
NORGES HANDIKAPFORBUND

Syndrom

Medlemsblad for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F)
Tilsluttet Norges Handikapforbund (NHF)

Besøksadresse:

Schweigaards gate 12

Postadresse:

Postboks 9217 Grønland, 0134 Oslo

Telefon 24 10 24 00 / 25 36

Telefaks 24 10 24 99

E-post helseskader@nhf.no

Kontaktperson i NHF:

Ellen Trondsen

A.L.F.s internettside: www.alfnorge.no

Ansvarlig redaktør: A.L.F.s hovedstyre

Layout: Torill Older

Trykk: Allservice AS

Forsidefoto: Jan Arne Dammen

A.L.F.s hovedstyre:

Leder:

Lars Kristian Hille

Postboks 168, 4502 Mandal

Telefon 38 26 11 65 / Mobil 91 30 88 73

Telefaks 38 26 55 62

E-post: kr-hil@frisurf.no

Nestleder:

Oddvar Petersen

Liakollveien 28 B, 1259 Oslo

Telefon 24 10 25 36 (kl 10 - 15)

Mobil 45 01 80 65

Telefaks 24 10 24 99

E-post: helseskader@nhf.no

oddvar.petersen@chello.no

Styremedlemmer:

Frode Steen Gunstensen

Moen, 6440 Elnesvågen

Telefon 71 26 50 82 / Mobil 99 74 66 72

Telefaks 71 26 50 82

E-post: frode@alfnorge.no

Jens Olav Solli

Gamle Sandvigs vei 21

4816 Kolbjørnsvik

Telefon 37 01 11 25 / Mobil 90 60 12 33

E-post: jensolli@start.no

Geir Werner

Norderhovgt. 34, 0654 Oslo

Mobil 92 82 06 75

E-post: geir.werner@chello.no

Varamedlemmer:

Jan Bjørn Isaachsen

Volkedalsv. 43, 4513 Mandal

Telefon 38 26 25 87 / Mobil 99 26 25 87

E-post: isaach@online.no

Marit Rokkones

Mariannestien 2, 7105 Statsbygd

Telefon 73 85 22 55 / Mobil 90 56 97 18

E-post: mrokk@broadpark.no

Jan Terje Biktjørn

4480 Kvinesdal

Telefon 38 35 45 65

E-post: jan.bik@c2i.net

Jan Erik Tandberg

Næpetrø. 11, 4790 Lillesand

Telefon 37 27 16 47 / Mobil 91 53 63 59

E-post: je-tan@online.no

Svein Bedin

Heggli, 7600 Levanger

Telefon 74 09 58 28 / Mobil 95 15 64 81

E-post: sve-bedi@online.no

Innhold

A.L.F.s veiledningstjeneste	5
Strengt regelverk for hydrogensulfid på Hawaii	6
Om historie, løsemiddelskadde og fjellrev	7
Lov om yrkesskadeforsikring – et unntakstilfelle	8
Nytt EU-regelverk for kjemikalier	9
Rapporten «Kjemisk arbeidsmiljø offshore»	10
Frokostseminar på STAMI	14
Nytt fra lokallagene	16
Utdrag fra Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes kontroll med helse- og miljøfarlige kjemikalier	20
80.000 blir skadd på jobb	22
Kjemisk eksponering i arbeidslivet – nye utfordringer?	24
Jakten på det gode arbeidsmiljøet	25
Oppreisningserstatning ved yrkesskade	28
Ikke færre løsemiddelskader	29

A.L.F.s hovedstyre

Leder Lars Kristian Hille
Medlem av fagrådet
Økonomi og administrativt ansvar

Nestleder Oddvar Petersen
Medlem av fagrådet
Media- og prosjektansvarlig

Styremedlem Frode Steen Gunstensen
Leder for redaksjonskomiteen

Styremedlem Jens Olav Solli
Lokallagskontakt

Styremedlem Geir Werner
Sekretær og A.L.F.-arrangement

Varamedlem Jan Bjørn Isaachsen
Veiledning og forebyggende

Varamedlem Marit Rokkones
Pårørendekontakt

Varamedlem Jan Terje Biktjørn
Helsesituasjon for offshoreansatte og forebyggende

Varamedlem Jan Erik Tandberg
Måling, data, forebyggende og eksponeringsforhold for offshoreansatte

Varamedlem Svein Bedin
Forebyggende

Om tall og statistikk

Som forening er vi meget avhengige av å ha korrekte tall å forholde oss til i mange sammenhenger. Tall skal hjelpe oss til å sannsynliggjøre og forstå hva vi snakker om og hvilke problemer vi forholder oss til.

Senest har jeg foran meg en temaartikkel fra bladet Arbeidsmiljø som utgis av Arbeidsmiljøsentret, og som du finner i sin helhet i dette nummer av Syndrom.

Ifølge denne artikkelen registreres det hvert år 40 nye tilfeller av løsemiddelskader og antallet løsemiddelskader har vært stort sett det samme de senere årene.

Det er for meg vanskelig å si om det menes at dette gjelder registreringer for hele landet av løsemiddelskader eller om det bare gjelder for et helseforetak. Tilsvarende blir jeg satt litt ut når det henvises til at dette er skader som i hovedsak oppstår innen deler av skipsindustrien og i en del useriøse virksomheter.

Går vi så til Riksrevisjonens dokument nr. 3:9 (2001 – 2002) fra deres undersøkelse av myndighetenes kontroll med helse- og miljøfarlige kjemikalier så heter det:

”Ifølge analyser utført av Arbeidstilsynet kan 1300 dødsfall, 1600 sykehusinnleggelses, 1,2 million sykefraværsdager og 6850 trygdetilfeller årlig relateres til kjemikalier i arbeidslivet.”

Dette er et tallmateriale som vi har forholdt oss til, ut fra det vi

som forening opplever i forhold til våre medlemmer og deres problemer.

Videre sies det i samme dokument at: *”Den utfordringen som helse- og miljøfarlige kjemikalier utgjør, er i sin natur sektorovergripende. En effektiv ressursbruk fra myndighetenes side forutsetter at virksomhet koordineres. Det er en særlig utfordring for ulike deler av forvaltningen å innrette aktuelle virkemidler slik at en unngår målkonflikter, og sikrer at felles regelverk forvaltes målrettet på en ensartet måte.”*

Dette er jo fantastisk utformet og skrevet. Hadde dette blitt lagt til grunn for alt arbeid som vedrører denne sektor, hadde vi vært et langt stykke på vei.

Men slik er det dessverre ikke. Fra mitt ståsted kan jeg dessverre ikke se noen samordning overhodet, og dette gjelder alle myndigheter med tillatelse og kontrollfunksjoner, og det gjelder hele utredningsapparatet inkl. NAV og det gjelder ikke minst våre medlemmers behandling i forsikringsbransjen.

Som forening slåss vi på alle fronter for å bedre lovsystemet, effektivisere tillatelse og kontroll systemet og samordne utredningsapparatet – men det er et mangfoldet troll å forholde seg til.

For en del år siden kunne man snakke om løsemiddelskader som et begrep for en yrkessykdom/skade som var vanlig i industri og næringsliv.

LEDEREN HAR ORDET

Lars Kristian Hille

Dagens situasjon er jo at dette bildet er mye mer komplekst og at det er nærmest umulig å skille mellom skader av løsemidler og kjemiske produkter, i både industri, næringsliv og samfunnet for øvrig.

Vi opplever at folk blir yrkessyke og yrkesskadet på sykehus og i offentlig bygg etc. I tillegg til forannevnte og en grenseoppgang er det nesten umulig å vite hvilke produkter som egentlig medførte skadene; løsemidler, kjemiske produkter som isocyanater etc., ulike produkter fra oljeproduksjon, PCB osv.

Hvilket antall av langtidsvirkninger som kreft, reproduksjonsskader og kroniske helseskader, som skyldes miljø- og helsefarlige kjemikalier. Andre sykdommer og tilstander har vi ingen tall for. Disse er selvsagt vanskelige å tallfeste, men hadde vi hatt sektorovergripende samarbeid på alle felter, hadde vi vært utrolig mye nærmere en løsning.

Men dette vil ta tid, og vi kan bare forsikre om at vi vil gjøre vårt for å få dette til, og jeg vil samtidig benytte anledningen til å ønske alle en riktig god høst.

Frode Steen Gunstensen

Ingen vet hva morgendagen bringer

Fra TV serien Emil i Lønneberget har jeg lagt merke til følgende episode: Emil sitter og fisker nede ved elven sammen med drengen Alfred. Emil sier: Alfred, vet du hva jeg skal gjøre i morgen? Nei, svarer Alfred, not hyss kanskje? Nei, sier Emil. Hva skal du gjøre da, spør Alfred igjen. Det vet jeg ikke før enn i morgen, svarer Emil mens han funderer.

Vi vet ikke hva morgendagen vil bringe, heter det. Heldigvis, er det da noen som tilføyer.

Livet går fra det ukjente til det ukjente. Alle dager er ukjente, for ingen kjenner dagen før solen går ned, er det noen som har sagt.

Noen ganger kan jeg bli fristet til å tro at enkelte lever et problemfritt liv. Tilsynelatende kan det se slik ut, men i virkeligheten er det nok slik at ingen kommer utenom vanskeligheter, problemer og lidelser. Det er bare det at det ikke er likt fordelt, og vi erfarer og takler dette på forskjellige måter. Dessverre blir noen av oss helt ødelagt av dette, og de må gå en lang vei før de kommer seg igjen. Andre går fortsatt på med godt

mot og stor optimisme. For alle gjelder det å stille seg spørsmålet: Hva kan jeg lære av dette?

Vi kan være flinke og effektive, vellykkede og kalkulerende, men det hjelper lite dersom vi ikke har forstand på forskjellen på gode og dårlige formål. Våre mål i livet, og hvordan dagene bør ende, blir ikke riktig satt dersom ikke følelser og fornuft er i harmoni hos oss. Noen er kunnskapsrike og intelligente, men er fanget i en gledesløs jakt på penger og makt. Det er heller ikke nok bare å vite om de gode formålene, det er vanskelig og stor forskjell å gå fra bare å vite det, til å gjøre og klare det.

Noen er så avstumpet at de ikke har noe problem med å ikke gjøre det riktige, og gjøre det de vet er galt, når de selv har og får fordel av det.

Har du noen gang sett noen behandle et annet menneske dårlig, uten at dette mennesket har hatt mot eller styrke til å sette seg til motverge? Det får meg til å tenke på noe som ble sagt til meg en

gang, at ingen kjenner følgene av sin egen ondskap. Så vær ikke sammen med de som vil deg vondt, ei heller med de som bare vil trøste deg, kanskje for egen vinning skyld.

Kanskje det var det Emil funderte på ved elven sammen med Alfred, at han skal gjøre det han vet er riktig og til det gode for andre, i morgen.

Dersom vi alle tenker slik og gjennomfører det, så blir morgendagen den beste i våre liv.

Lykke til . . . hver dag.

Utgivelsesdatoer for Syndrom i 2007

Blad nr 1 - mars, uke 9

Blad nr 2 - juni, uke 25

Blad nr 3 - september, uke 39

Blad nr 4 - desember, uke 51

Frist for bidrag er 4 uker før.

Følger du med på A.L.Fs nettsider - www.alfnorge.no?

A.L.Fs veiledningstjeneste

Av Jan Bjørn Isaachsen
Veiledningsansvarlig

Har du lest gjennom Veiviseren i det siste? Det har jeg – og det burde alle gjøre!

Det å lese Veiviseren og spesielt sidene 5 t.o.m. 8, er om lag som for en gammel selger å gå på salgskurs, fordi det er utrolig god og omfattende informasjon innen veiledning og veilednings arbeid, som vi bør repetere ofte.

Vi har lett for å glemme enkelte sider av det arbeidet vi driver med, til beste for våre medlemmer. Oddvar Petersen har gitt oss nettopp det vi trenger for å pusse opp vår viten om hvor omfattende vår veiledningstjeneste skal være.

Jeg vil derfor henstille til alle våre medlemmer at vi deler ut denne i alle sammenhenger på offentlige kontorer, til leger og våre nye medlemmer, samt reklamerer for Veiviseren som er utlagt på våre nettsider. Den er viktig – og bør brukes ofte.

VIKTIG er det også at alle fylkeslag i ALF sender inn informasjon om sine veiledere og veiledningsansvarlig til undertegnede eller til vår nettsideredaktør – Bent Bentsen.

Det ble avtalt på årsmøtet og responsen har ikke vært helt på topp, men denne informasjonen er svært viktig bl.a. fordi vi planlegger et landsomfattende seminar om veiledning våren 2008 – og vi må vite hvem som skal delta på dette.

Informasjon sendes til:

Bent Bentsen

e-post: nodevig@online.no
Gamleveien 45B
4520 SØR AUDNEDAL
tlf. 38 25 88 14 - 90 08 74 58

eller

Jan Bjørn Isaachsen

e-post: isaach@online.no
Volkedalsveien 43
4513 MANDAL
tlf. 38 26 25 87 - 99 26 25 87

Det ble på vårt årsmøte bestemt at vi skulle gå over til å kalle alt vårt hjelpearbeid for veiledningsarbeid, veiledningsgrupper og kurs – i stedet for det gamle Likemannsbegrepet.

Navnet skjemmer ingen, avgjørelsen er falt og vi får bruke dette videre – som bestemt.

Det ble på årsmøtet presentert en ny og omfattende perm som støtte for våre veiledere og vårt veiledningsarbeid. Den ble omtalt som en grunnmur i alt vårt veiledningsarbeid og det er nå viktig at vi reiser et byggverk på denne grunnmuren.

Et skritt er allerede tatt ved at nettredaktør Bent Bentsen har utført et meget omfattende arbeid med å få lagt ut hele permene, pluss et omfattende utvalg av HMS-blad fra den aktuelle perioden rundt 80- og 90-tallet på vår nettside.

Disse sidene er foreløpig passordbeskyttet og kun tilgjengelig for veiledningsansvarlige medlemmer i alle fylkeslag, samt for organisasjonen SAFE.

HMS-bladene er i seg selv et unikt hjelpemiddel i vårt veiledningsarbeid, fordi skadene ofte har oppstått i denne tidsperioden, mens yrkeshistorikk og gjennomgang av potensielle skadeprodukter blir vektlagt ut fra dagens HMS-blad, hvor faregrensene er svært endret fra den gang.

Vi opplever oftest at produkter fra 80- og 90-tallet har svært mye høyere grenser en dagens HMS-blad tilsier og følgelig mye høyere skadepotensialer.

Spørsmål i denne sammenheng kan rettes til forannevnte.

Til slutt et lite hjertesukk – nemlig problemet med at vi ofte kommer veldig sent inn i prosessen med utredning for yrkesskade, og gjerne når situasjonen har låst seg i ett eller annet ledd.

Det er svært viktig å oppsøke hjelp på et tidligst mulig tidspunkt. Vi vet av erfaring at den enkelte og deres familie har mer enn nok med å komme gjennom hverdagen, og bør få hjelp og støtte til å klare kampen mot alle byråkratier – for det er som en kamp de fleste oppfatter dette - og erfaringsmessig vet vi også at det oftest ikke trenger være slik.

Strengt regelverk for hydrogensulfid på Hawaii

Tidligere artikkel i Syndrom har behandlet helsefaren fra den toksiske gassen hydrogensulfid (H₂S) og relaterte gasser, behovet for overvåking av arbeidsatmosfærene gjennom bruk av egnet utstyr for kontinuerlige gassmålinger samt måten å forhindre de underliggende årsakene på en biologisk måte ved å anvende Yaras Nutrioxkonsept.

I denne artikkelen løftes blikket ut av Europa til Hawaii hvor det eksisterer et av verdens strengeste regelverk når det gjelder andelen av hydrogensulfid i luft for å "beskytte den naturlige skjønnheten samt luftkvaliteten" i staten Hawaii.

Av
Michael B. Lehfeldt,
dipl. rer. pol
Avdelingsleder
MiljøYara Industrial
HMS-Rådgiver

Grunnet de helsemessige effektene og den luktmessige sjenansen fra hydrogensulfid, har staten Hawaii siden 1992 bestemt at innholdet av hydrogensulfid i luft ikke skal overskride en gjennomsnittsverdi av 25 ppb (parts per billion) i hver en-times-periode.

I en statlig resolusjon (House Resolution 95, House of Representatives, 24th legislature 2007, State of Hawaii) kreves det nå en revurdering av denne normen i retning av **WHO's** anbefaling som tilsier at hydrogensulfidkonsentrasjonen ikke bør overskride en gjennomsnittskonsentrasjon i luft (ambient air) av **5 ppb** for hver 30 minutters periode.

I resolusjonen påpekes det blant annet at sensitive personer blir irritert ved nivåer av 25 ppb, at nivåer ved 7-10 ppb kan føre til hodepinne, øye- og stemmeirrita-

sjon samt at barn er mer sensitive til H₂S med mulige helsemessige reaksjoner på enda lavere nivåer.

Normene i Europa for H₂S-gass i arbeidsatmosfære ligger på ppm nivåer (parts per million); for eksempel har Norge 10 ppm som takverdi i arbeidsatmosfære og EU forbereder en gjennomsnittsnorm for 5 ppm over åtte timer og 10 ppm over 15 minutter.

Det kan diskuteres i hvilken grad grenseverdier for gass i arbeidsatmosfære kan sammenlignes med tillatte verdier i vanlig ute-luft. Interessant må det dog være å konstatere at det på den andre siden av Atlanteren drøftes nivåer som er en tusendel lavere enn her i Europa (ppb mot ppm).

Dette bør være et tankekors for myndighetene i Europa og her hjemme i Norge når normer fastsettes og regelverk revurderes.

I denne forbindelsen er det dessuten oppsiktsvekkende at **staten Hawaii** nylig **har dømt et lokalt selskap** (Tesoro Hawaii Corporation) for ikke å ha overholdt sine forpliktelser med tanke på kontinuerlig utslippsmåling av hydrogensulfid i perioden juli til desember 2006 (State of Hawaii,

Department of Health, News Release June 12, 2007).

Begrunnelsen for bøteleggingen ble oppgitt med at bedriften hadde et betydelig opphold på sitt kontinuerlige H₂S-monitoringsystem i nevnte periode og ble avkrevet et straffebeløp på USD 2.600,-.

Det er et velkjent fenomen at risikoen for sanksjoner med den tilhørende negative publisiteten er nødvendig for å sikre at pålagte tiltak gjennomføres. Når det gjelder overvåking av toksiske gasser i luft - og for så vidt også i arbeidsatmosfære - vil nok myndighetene i Europa og i Norge ha et betydelig potensial for å sikre at relevante tiltak implementeres.

Dessuten tyder mye på at kravet med tanke på **kontinuerlige** målinger vil i økende grad komme til bedrifter og kommuner i Europa (i denne sammenheng primært renseanlegg og avløpssystemer, deponier og andre håndteringssteder for avfallsprodukter); med andre ord overalt hvor det foreligger et potensial for utvikling og frigjøring av toksiske stoffer.

Enkelte kommuner og bedrifter i Norge går allerede foran med godt eksempel. Det investeres på eget initiativ i relevant måleutstyr fra forskjellige leverandører for å beskytte både ansatte og beboere. Det er dessuten et vesentlig bidrag for å oppnå en bedre forståelse for situasjonen.

Først etter at diagnosen er foretatt gjennom grundige målinger vil relevante behandlingsmetoder kunne drøftes slik som bedrifter som Yara tilbyr.

Om historie, løsemiddelskadde og fjellrev

Av Jan Bjørn Isaachsen

Arbeidsmiljøskaddes landsforening A.L.F var i utgangspunktet en ideell forening av løsemiddelskadde, stiftet av og for løsemiddelskadde, under navnet Landsforeningen for løsemiddelskadde LFFL, og med et brennende ønske om å hjelpe likesinnede i en vanskelig situasjon - både i forhold til egen helse og en rettferdig behandling, og med overbevisning om at dette skulle vare over en relativt kort tidsperiode.

Kort tidsperiode fordi de aller fleste trodde at dette var et problem som myndighetene ville sørge for forsvant av seg selv ved gode regelverk, gode tilsynsløsninger og forbud mot produkter som kunne forårsake slike skader.

Men slik ble det dessverre ikke.

Yrkessykdom/-skade på grunn av kjemiske og organiske løsemidler, kjemiske produkter for øvrig, og et utall av krysskponeringer har ført til en flom av skader og sykdom, hvor vi trolig bare har registrert toppen av isfjellet.

Ifølge Riksrevisjonens gjennomgang av myndighetenes kontroll med helse- og miljøfarlige kjemikalier fremgår det fra innledningen at:

Helse og miljøfarlige kjemikalier fører hvert år til 3000 akutte forgiftninger i Norge og ifølge analyser fra Arbeidstilsynet kan 1300 dødsfall, 1600 sykehusinnleggelses, 1,2 millioner fraværsdager og 6850 trygdetilfeller årlig relateres til kjemikalier i arbeidslivet.

Vi skal være varsomme med å dra sammenligninger med andre utsatte områder, men av og til kan det være nødvendig for å sette saker i perspektiv.

Ethvert liv – uansett – er like mye verd, og tragedien like stor, men forholdstallene kan også si noe om prioritertninger.

I vårt arbeid innen forebygging, veiledning og hjelp mottar vi nesten ingen støtte fra Staten, og det hemmer oss i å få en kontinuitet i vårt arbeid og vi kunne klart mye mer på alle felter med et fast sekretariat.

Og jeg mener at tiden er overmoden til å søke om statlig støtte for å opprette et slikt sekretariat, slik at vi ikke fortsetter å drive rovdrift på enkelte medlemmer. Jeg tror også at det er viktig at vårt enorme veiledningsarbeid fortsatt er basert på frivillige, men økonomi vil alltid styre utviklings- og opplæringsaktivitetene.

Det dør dessverre hvert år i Norge i gjennomsnitt 269 mennesker i trafikken.

I tillegg til disse tragedier kommer de beløp som medgår til trygdeutbetalinger og rehabilitering – helt på linje med vår egen situasjon.

Forskjellen ligger i at det bevilges nesten 20 millioner kroner over statsbudsjettet til Trygg Trafikk for å utføre forebyggende arbeid i denne sammenheng, pasientoppfølging foretaes av andre.

Tilsvarende er fjellreven en truet dyreart som er i ferd med å forsvinne fra vår fauna, og dette medfører (heldigvis) at det bevilges millionbeløp hvert år til prosjekter for å bevare dette vakre dyret.

Jeg mener at både Trygg Trafikk og fjellrevprosjekter er viktige.

Det som kan ses på som en skjevhet er at det til vårt arbeid innen forebygging, rehabilitering og ikke minst veiledning og oppfølging, nesten ikke bevilges penger overhodet – vi mottar kun driftsmidler via NHF.

Og mitt spørsmål er da om ikke også våre medlemmer og alle yrkesskadde/yrkessyke i Norge fortjener et enda bedre system for ivaretagelse av våre yrkesgrupper.

Lov om yrkesskadeforsikring – et unntakstilfelle

Av advokat Leon Larsen, Bergen

Lov om yrkesskadeforsikring gjelder i følge lovens § 1 *”Personskade påført arbeidstakere hos arbeidsgivere i riket”*.

I § 2 defineres arbeidstakere slik:

”En hver som gjør arbeid eller utfører verv i arbeidsgiverens tjeneste...”

Loven gjelder med andre ord **alle** ansatte.

Den gjelder ikke selvstendig næringsdrivende – disse er ikke ansatt, men er eier av sin egen bedrift. Ikke rent sjeldent organiseres bedriften som et aksjeselskap, og eieren selv kan være ansatt i selskapet. Det er med andre ord intet i veien for at du kan både være eier (eie alle eller en vesentlig del av aksjene i selskapet) men samtidig arbeide i selskapet som en ansatt.

Vi har et betydelig antall små bedrifter eller enmannsbedrifter her i landet, og i mange tilfeller er disse organisert som et aksjesel-

skap, hvor eieren/eierne registrerer seg selv som ansatt og arbeider slik som andre ansatte.

Alle arbeidsgivere har plikt til å tegne forsikring (yrkesskadeforsikring) til dekning av yrkesskader og yrkessykdom, lovens § 3. Men i mange tilfeller gjør de ikke det, enten av ren forglemmelse eller manglende vilje.

Inntreer et forsikringstilfelle – en ansatt blir skadet – har den ansatte likevel krav på erstatning, selv om arbeidsgiveren ikke har tegnet forsikring. I disse tilfellene blir det en pool – Yrkesskadeforsikringsforeningen som blir ansvarlig og skal betale erstatningen. Med andre ord er den ansatte sikret under en hver omstendighet.

Men i 2002 ble det avsagt i en dom i Skien og Porsgrunn Tingrett hvor den skadde hadde organisert sin bedrift som et aksjeselskap hvor han var eneaksjonær og styrets formann og daglig leder. Han var også ansatt og oppebar lønn (dommen er ikke publisert, men har saksnr. 01-02150 A/03 ved Skien og Porsgrunn Tingrett, og avsagt den 12.03.2002). Forholdet her var at han ikke hadde tegnet lovbestemt yrkesskadeforsikring ihht. yrkesskadeforsikringslovens § 3, og det var da ikke noe forsikringsselskap som var ansvarlig.

Den skadde rettet så krav mot Yrkesskadeforsikringsforeningen som nektet ansvar. Han reiste så sak, men tapte. Dommen er velskrevet og grundig, og rettens begrunnelse for å la den skadde

tape var i korthet følgende:

Den skadde hadde aldri tegnet forsikring til dekning av yrkesskade for de ansatte. Normalt skulle skadelidte ha et krav mot Yrkesskadeforsikringsforeningen. Men retten går nærmere inn på begrunnelsen for loven, og viser til prof. Kjønstads *”Yrkesskadetrygden”* s. 382, hvor det heter at:

”Arbeidsgiveren kan i stor grad bestemme hvilke oppgaver arbeidstakeren skal utføre, hvordan oppgavene skal utføres, hvilke redskaper og maskiner som skal benyttes. Når arbeidstakerne på denne måten har små muligheter for å påvirke risikoen, er det heller ikke rettferdig at de skal bære de økonomiske konsekvenser hvis risikoen gir seg utslag i skade.

Ovenfor nevnte hensyn gjør seg ikke gjeldende for selvstendige næringsdrivende, som selv bestemmer hvilke oppgaver de skal utføre, hvorledes oppgavene skal utføres osv”.

Og hovedbegrunnelsen lyder slik:

”Retten mener det er grunn til å tro at problemstillingen – om en daglig leder i et aksjeselskap som forsettlig og straffbart unnlater å tegne yrkesskadeforsikring og som selv er styreformann og eneaksjonær i selskapet, kan kreve erstatning etter yrkesskadeforsikringsloven – ikke ble nærmere overveiet under lovforberedelsen.

... Der en ansatt er eneaksjonær kan han i egenskap av å være generalforsamling bestemme hvilke oppgaver han som ansatt skal utføre, hvordan oppgavene skal utføres, hvilke redskaper og maskiner som skal benyttes osv.

Dette gjelder ikke desto mer når den ansatte i tillegg er styreformann og daglig leder. Som ansatt har han dermed store muligheter for å påvirke risikoen han utsettes for som arbeidstaker. Når han i tillegg som daglig leder og styreformann bevisst velger å ikke tegne lovpålagt forsikring for å sikre seg eller andre ansatte ved eventuelle yrkesskader, kan det vanskelig kalles urimelig eller urettferdig om han selv må bære de økonomiske konsekvenser hvis risikoen gir seg utslag i skade hos ham selv”.

Han tapte altså saken og ble ilagt saksomkostninger.

Dommen kan ses som et korrektiv til lovens bestemmelser – lovgiverne har ikke tenkt på tilfeller som dette.

Men dommen påberopes av forsikringsselskapene som avviser krav hvor den skadde samtidig er eier og/eller styreformann/daglig leder og samtidig ansatt, hvis det er forsømt å tegne forsikring.

Konklusjonen må da bli at små bedrifter og enmannsbedrifter i aksjeselskaps form og hvor den skadde innehar posisjoner som foran nevnt, må denne være påpasselig med å tegne forsikring for yrkesskader.

For at domsinnholdet skal bli sikker juss, kan man ikke si noe endelig før det måtte inntreffe et nytt tilfelle som blir anket videre opp til Høyesterett. Men altså – inntil videre – kan man gå ut fra at forsikringsselskapene vil avvise krav og vise til dommen.

Nytt EU-regelverk for kjemikalier

Et nytt kjemikalierregelverk, REACH, trådte i kraft i EU 1. juni. Regelverket kommer også til å gjelde i Norge.

REACH omhandler registrering, evaluering, autorisasjon og begrensning av kjemikalier og skal gjennomføres som norsk forskrift. Statens forurensingstilsyn (SFT) er den nasjonale myndighet på REACH-området i Norge.

Les mer om REACH og last ned brosjyre på Statens forurensningstilsyn sine nettsider ved å følge lenke til høyre. Her finner man også informasjon om hvordan ulike bedrifter kan forberede seg til innføringen og hvilke konsekvenser det nye regelverket får.

Det er produsent eller importør som får de mest omfattende pliktene i REACH. Men det blir innført et nytt pliktsubjekt som kalles ”nedstrømsbruker”. Nedstrømsbrukerne er virksomheter som bruker kjemiske stoffer/kjemikalier. Dette gjelder ikke bare store kjemikalieprodusenter, men også verksteder og annen småindustri som bruker kjemikalier, eksempelvis lim og maling.

Forberedelsene bør/må iverksettes så fort som mulig

Alle virksomheter bør allerede nå begynne å forberede seg på REACH og skaffe seg en oversikt for hva de nye reglene vil innebære. Mange norske virksomheter og bransjeforeninger har allerede vært i gang med forberedelsene i flere år.

Kilde: Arbeidstilsynet

Hei, her er jeg igjen for å minne deg på at du må huske å ta en pause når du leser Syndrom, og tenke etter om du kanskje har en kommentar til noe av det du har lest. Se i bladet hvordan du kommer i kontakt med redaksjonen.

1. juni la Petroleumstilsynet fram rapporten

«Kjemisk arbeidsmiljø offshore»

I denne rapporten slår myndighetene selv fast at skadde oljearbeidere har store problemer med å få oppfylt sine trygde- og erstatningsrettigheter.

«Næringen har begrenset dokumentasjon om eksponering og helserisiko. Dette gjelder både nåværende situasjon og historiske forhold,» heter det i rapporten som konkluderer:

«Dette medfører blant annet mangelfull eksponeringsinformasjon til bruk i utredninger ved mistanke om sykdom som kan skyldes eksponering for kjemikalier.»

Sentrale stortingspolitikere mener det nå er på høy tid at statsråd Bjarne Håkon Hanssen griper inn og tar ansvar for de syke oljearbeiderne.

- Opplagt at sykdommene skyldes arbeidsmiljøet

«Vil Statsråden lempe dokumentasjonskravet i slike saker for å sikre at skadede mennesker får rettmessig trygdeytelse?» under stortingsrepresentant Åse Gunhild Woie Duesund (Krf) i et skriftlig spørsmål hun nå har sendt statsråden.

I begrunnelsen for spørsmålet skriver Woie Duesund:

«Det kan være hensiktsmessig å legge et presumpsjonsprinsipp til grunn. Det innebærer at helseskader hos tidligere oljearbeidere som kan være forårsaket av kjemikalieeksponering, anerkjennes som yrkesskade uten nærmere krav til dokumentasjon om årsaksforholdet. Et slikt presumpsjonsprinsipp er tidligere lagt til

grunn i saker om krigspensjon. Jeg imøteser Statsrådets vurdering av dette.»

- Vi må bli enige om hvordan vi skal ta vare på de skadde. Deres situasjon er det vonde i denne saken.

- Det er fint at oljebransjen nå vedgår at eksponeringsinformasjonen har vært mangelfull. Ny forskning er viktig, men viten som først kommer om noen år hjelper ikke så mye for de som er syke i dag, sier Åse Gunhild Woie Duesund (Krf) som er medlem av Arbeids- og sosialkomiteen på Stortinget og komiteens saksordfører for HMS-meldingen offshore.

Woie Duesund har også tidligere tatt til orde for at de syke oljearbeiderne skal få trygderettigheter som yrkesskadde og at de må få erstatning.

- Det virker opplagt at sykdommene deres har med arbeidsmiljøet å gjøre. Når det er god grunn til å anta at sykdommen skyldes eksponeringen, må det såkalte presumpsjonsprinsippet legges til grunn, sier hun.

- I realiteten rettsløse

1. nestleder i Arbeids- og sosialkomiteen på Stortinget, Kenneth Svendsen (Frp), er også bestyrtet over at tidligere oljearbeidere ikke får en rettfærdig arbeidsmedisinsk utredning.

- De skadde er jo i realiteten rettsløse. Vi kan ikke ha det sånn. Her må vi komme til en ordning og det er departementets plikt og ansvar å sørge for at disse menneskene blir behandlet på en ryddig måte,

sier Svendsen til Dagbladet.no.

I og med at det ikke finnes dokumentasjon for hvor mye gift oljearbeiderne er blitt utsatt for, mener også Svendsen tvilen må komme de skadelidte til gode.

- Alle oppegående mennesker forstår jo at skadene deres er relatert til arbeidet. Folk lider nå og må få hjelp nå. De kan ikke vente i årevis. Vi kan ikke passivt se på at hjelpen kommer etter at de er gått bort, understreker Kenneth Svendsen.

Hanssen avventer

Arbeids- og inkluderingsminister Bjarne Håkon Hanssen vil ikke diskutere hvilken betydning rapporten fra Petroleumstilsynet vil få for utredningen av de oljeskadde før han har hatt et møte med de berørte partene.

- Jeg tar denne saken meget alvorlig, og har innkalt berørte parter til et møte for å diskutere hvordan saken best kan følges opp, sa Hanssen da rapporten ble sluppet 1. juni.

- Jeg vil utfordre industrien til å ta et krafttak for å kartlegge og bedre kunnskapsnivået om kjemisk eksponering og helserisiko. Derfor har jeg invitert berørte parter og Petroleumstilsynet til et møte 19. juni for å bli orientert om hvordan de problemene som avdekkes i rapporten skal følges opp. Det viktigste fokuset nå er å gi kjemikalieskadde arbeidstakere en god individuell oppfølging,

samt legge grunnlaget for et godt forebyggende arbeidsmiljøarbeid fremover.

Krf-politiker Åse Gunhild Woie Duesund tar til orde for at representanter fra skadegruppa skal få være med på møtet med statsråden 19. juni.

- Det er de som har best kjennskap til det som har foregått, sier Woie Duesund.

Store mangler

Petroleumstilsynet har gjennom en møteserie med 22 oljeselskaper avdekket mangelfull risikostyring med farlige kjemikalier. Her er noen av en rekke kritikkverdige forhold som blir trukket fram i rapporten:

- Dokumentasjon på eksponering for mange av komponentene som er til stede i arbeidsatmosfæren offshore er utilstrekkelig.
- Mangelfull kunnskap om kortvarige høye eksponeringer, for eksempel i forbindelse med nedstengninger av prosessanleggene og rengjøring og vedlikehold av tanker. For å kunne vurdere eksponeringen bedre i denne forbindelse bør biologisk monitorering (opptak i kroppen) av benzen, PAH og kvikksølv inngå.
- Karakterisering av oljedamp og oljetåke i slambehandlingsområdene er mangelfull. Dette gjelder partikkelstørrelser i oljetåken og kjemisk sammensetning av oljetåke og oljedamp.

Kilde: Asle Hansen, Dagbladet

Redaksjonen har tidsfrister som vi må forholde oss til slik at du skal få bladet til annonsert tid.

Nummer 4-2007 skal være ute hos leserne i desember, uke 51.

Vi må ha eksterne bidrag 4 uker før dette, senest uke 46.

Red.

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

ADVOKATFIRMA

Wangensteen, Wigemyr & Co DA

Firmaet er blant de største advokatfirmaer på Sørlandet. Våre 11 erfarne advokater yter bistand innenfor de fleste rettsområder:

Alminnelig forretningsjus * Fast eiendoms rettsforhold
Odelsrett * Bygge- og reguleringssaker * Bobehandling
Erstatningsrett-personskade * Yrkesskader/-sykdommer
Forsikringsrett * Trygderett * Strafferett * Arbeidsrett
Skatte- og avgiftsrett * Familie, arv og skifte

Våre advokater:

* Reidar Wangensteen	* Johan F. Gjesdahl
* Helge Wigemyr	* Ivar Sveen
* Erik Eriksen	* Bjørgulv Rygnestad
* Yngve Andersen	* Anita Jarvoll Hekneby
* Kai Knudsen	* Erik Ottemo
* Sverre Ellenes	

Telefon 38 17 87 10 – Faks 38 02 04 58

Vestre Strandgt. 32, pb. 716, 4666 Kristiansand

ADVOKAT GRUPPEN
SAMARBEIDENDE ADVOKATER
TØNSBERG-SKIEN-ARENDAL-KRISTIANSAND-LISTA

Med foten i ansiktet

Anne Grethe Fure, Ålesund

Jeg fant et slikt treffende visdomsord, i en avis, som fikk meg til å reflektere litt. Det lyder så her: ”Det er bedre å leve av sin egen styrke enn av andres svakhet”.

Det er noen mennesker som tror de kan snylte på andre og suge omtrent kraften ut av dem og så slå seg på bringa og skryte av dit de har kommet – ved andres hjelp. Ikke et ord om alle de har trukket ned på sin vei for å komme dit de nå er, alle tankeløse ord, alle knock out`s rett i hjertet, alle knuste håp, alle egenkjærlige og egoistiske utspill. Dette kan dog ikke pågå i det uendelige fordi Nemesis er oppfunnet.

Og når så den som har hatt foten i ansiktet begynner å reise seg, er det plutselig hun/han som er terroristen. Hun/han oppfattes som den som går til angrep! Dette er jo ganske forskrekkelig! For det er nemlig så aldeles utenkelig, for ikke å si utålelig, at dette mennesket kan ta igjen, at dette mennesket som nå tør å ta igjen faktisk blir oppfattet som angriperen! - Slik er det dessverre av og til mennesker imellom. Man kan bli så vant til å ha det slik at man tror det er slik det skal være.

Ofte kommer man ganske langt i livet før man blir klar over hva andre mennesker gjør mot en. Av og til er det andre som oppdager det, og i sjeldne tilfeller er det en psykolog. Så langt burde det jo ikke komme, men det gjør det dessverre, fordi: den som har ”foten i ansiktet” ofte ikke vet det selv. De er på en måte hjernevasket til å tro at det skal være slik.

- Hva jeg mener med det?

Dersom du som barn har fått høre at du har et eller annet fremtredende ”valpesyke - symptom”, dvs. (en skavank du senere vil vokse av deg), og mennesker er flinke til å minne deg på dette opp igjennom barne og ungdomsår, vil du til slutt være overbevist om at rompa er brei, sid eller har en pussig fasong; at bena er unormalt lange, at du går rart; at halsen er for stilkete; at fargen på hender og føtter og fjes ikke er helt bra (les = normal) og at det som henger og slenger, slenger litt for mye.

For ikke å snakke om nesen, som nesten aldri er normal på noe menneske. Har noen sett en normal nese?

Jeg kunne fortsette i det uendelige og finne merkverdigheter hos oss alle, for alle har vel en eller annen liten skavank eller avvikelse fra det ”normale” eller fra det bildet som vi tror andre vil se av oss.

Når vi drar med oss en slik innbilt lidenskap for en eller flere ”skavanker” opp igjennom åra, har vi etablert et kompleks. Dette komplekset er med på å forme oss som mennesker, fordi vi tar hensyn til det, vi bryr oss om det, ja vi pleier det på en måte. Det kan til og med virke som om vi bruker det som en unnskyldning for mange av de situasjoner som livet fører oss opp i.

En dag treffer du et menneske som aldri har sett deg før, ei heller vet noe om dine kompleks. Vedkommende kan komplimentere deg for noe som du før har sett på som negativt, og du får øynene åpnet.

Dere kan snakke sammen om det og du blir klar over din innbilning. For det er det det er. Du vil oppdage at jorda går rundt, at meningene er mange, og at der er minst tre løsninger på et problem; min, din og den riktige løsningen. Du får videre perspektiv, og du blir istand til å kjempe tilbake, ta igjen med ord. Handlingslammelsen er over. Du kan sette ord på tanker som har plaget deg, som du før ikke har greid å forme i ord.

Og det er da du får høre: Så frekk du er blitt! - Når du er istand til å svare med samme mynt, og å se på den som kaster stein om han sitter i glasshus. Fra den dagen begynner din vei mot stjernene! Selvtilliten kommer tilbake som et stebarn som har stått utafør døra. Du oppdager at du kan alt du vil. Du oppdager at du er sterk. Etter en stund vil du forstå at det har du vært hele tiden, for det skal en sterk rygg til for å bli trampet på igjennom flere år. Så begynner du å se på dine medmennesker, de som moraliserte, de som formet deg, de som visste.

Det går opp for deg at det er du selv som har vært sokkelen de har stått på for å komme over gatenivå. Da er mennesker små, og du blir sterk på en ny måte. Du greier å ta imot uten å ta igjen. Du greier å tilgi.

Her ligger nøkkelen til å elske sine fiender. Du innser at det er de andre det er mest synd på. Du greier å vende det andre kinn til. Det er et plaster på såret å kunne reise seg igjen.

Men hva med alle årene du ikke forsto nok, alt du mistet av tid og gleder?

- Det er noe som heter modning. Du ble kanskje et rikere menneske etterpå, fikk mer forståelse for andre. Og du vil helt sikkert ikke gjøre det samme mot dine medmennesker som har blitt gjort mot deg, får vi tro, fordi du vet hvordan det er å ha foten i ansiktet!

Anne Grethe Fure

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

Advokatfirmaet Nidaros DA
MNA

Vi har lang og bred erfaring med behandling av personskadesaker, forsikringsaker, erstatningsaker og trygdesaker.

Advokat Ivar Chr. Andersskog

Advokat Bjørn M. Brauti

Advokat Robert Helberg

Advokat Solveig Moen

Advokat Knut Melting

Advokat/MBA Hasse Benberg

Advokat Magnhild Børsting Røe

Advokatfullmektig Morten Muus-Falck

Advokatfullmektig Hilde Wahl Moen

Advokatfirmaet Nidaros DA
Kjøpmannsgt. 19
7013 Trondheim, Norway

Telefon +47 73 87 99 99
Telefaks +47 73 87 99 98
E-Post: post@nidarosda.no
www.nidarosda.no

Årsaksbehandling av kloakk-gasser og gasslukt med Nutriox®

Bruk av Nutriox® hindrer septiske forhold i ledningsnett og på renseanlegg.

Hvordan oppstår gass og gassluktproblemer

Bakterier bryter ned organisk stoff i avløpsvann og slam. Brukes tilgjengelig oksygen opp i denne prosessen, oppstår anaerobe eller septiske forhold. Slike forhold fører til helsefarlig og korrosiv hydrogensulfid (H_2S) og andre uønskede og illeluktende kloakk-gasser.

Nutriox®-prosessen

Ved Nutriox®-prosessen tilføres bakteriene en spesialprodusert og ufarlig nitratløsning av høyeste renhetsgrad og vannløselighet. I en biologisk prosess kultiveres en ønsket bakteriekultur. Produksjon av H_2S og uønskede kloakk-gasser opphører.

Behandling av avløpsvann og slam

Tilsettes Nutriox® forbedres bakteriekulturen i avløpsvann. Helse- og miljørisikoen fra uønskede kloakk-gasser reduseres til et minimum. Korrosjon og sjenerende lukt forhindres. Renseanlegget avlastes. Dosering på slam forhindrer helsefarlig gassutvikling og sjenerende gasslukt. Avvanningsegenskaper, koagulering og separasjon forbedres.

Doseringskontroll

For optimal dosering av Nutriox® anbefales bruk av Yara's spesialutviklede doseringskontrollere. Tilsetning er mulig i pumpestasjoner, kummer, fortykkere, slamlagertanker og til septikk. Anbefales også på industrielt avløpsvann.

For mer informasjon ta kontakt på telefon 24 15 74 11

www.yara.no

Frokostseminar på STAMI

Faktaboken om arbeidsmiljø og helse

Tilstanden i norsk arbeidsliv

Nasjonal overvåking av arbeidsmiljø og helse NOA, ble etablert som en avdeling ved STAMI (Statens Arbeidsmiljøinstitutt) i 2006. NOAs viktigste oppgaver er å samle, analysere og formidle informasjon om arbeidsmiljø og arbeidsrelaterte helse-skader i Norge.

Den 15. august la NOA fram sin første kartleggingsrapport om norsk arbeidsmiljø. Denne ble presentert på frokostseminaret 6. september.

Tekst og foto: Jan Arne Dammen

Avdelingsdirektør Steinar Aanæss holdt foredraget for et fullsatt auditorium. Han hadde med seg overingeniør Geir Fladseth, overlege Tore Tynes og seniorrådgiver Cecilie Aagestad, som har vært med på å utarbeide rapporten. Etter foredraget var det tid for spørsmål og diskusjon, og det ble en positiv og god debatt.

Kjemisk arbeidsmiljø

- Det har vært en trend internasjonalt at kjemisk arbeidsmiljø har mindre betydning, at det er mer oppmerksomhet mot organisatoriske og psykososiale forhold. Men vi skal ikke langt tilbake, før vi i Norge også har hatt store saker der grupper av arbeidstakere

har opplevd at de har blitt syke, ved å ha vært utsatt for kjemisk helserisiko, sa Steinar Aanæss.

- Og for at vi skal kunne si noe om kjemisk helserisiko, er vi avhengige av målinger. Som et utgangspunkt i yrkeshygiene målinger og et supplement til selvrapportering, fortsatte han.

I Norge har STAMI gjennom sitt arbeid så langt vist at det foretas anslagsvis 7000 yrkeshygiene målinger. Av disse er ca 20–25 % registrert i EXPO, som er STAMIs eksponeringsdatabase for yrkeshygiene målinger.

- Denne databasen brukes til å se hvilket yrke dette dreier seg om. Av de prøvene som er tatt, viste

det at der det var eksponering over norm, så svarte 1/3 av arbeidstakerne at de ikke brukte verneutstyr på prøvetakingstidspunktet.

- 1 av 3 brukte da ikke verneutstyr når prøvene viste at det var eksponering over norm, utalte Steinar Aanæss.

Det er omtrent 600 000 arbeidstakere som er utsatt for støv, gass eller damp og det er foretatt 7000 målinger av disse. STAMI vil gjerne ha et bedre bilde av dette, og deres ambisjon videre er å kunne utvikle EXPO.

De håper å kunne vise målinger og analyser av de 8 andre laboratoriene som også analyserer yrkeshygiene målinger, tatt på norske arbeidsplasser.

STAMI ser også viktigheten av at bedriftshelsetjenesten bidrar til at det blir foretatt målinger, der det er risiko for helseskader.

- Det vi ofte opplever er en diskusjon, med påstander om at de bruker godkjent utstyr og de vet hvordan det fungerer, og de bruker det samme utstyret som andre verksteder i Norge osv.

Da er det som oftest sånn at det kan være forskjeller, det kan bl.a. være feil med utstyret og det kan være mange ting som gjør at det likevel er behov for målinger, sa Steinar Aanæss.

Det framkom også at yngre arbeidstagere er mest utsatt for arbeidsskader, og at fiskere toppestatistikken når det gjelder dødsulykker i arbeid.

- Om lag 65.000 funksjonshemmede ønsker seg arbeid, så det er potensial til ennå høyere sysselsetting i Norge, ble det sagt.

- I 2005 ble 2599 tilfeller av arbeidsrelatert sykdom meldt til Arbeidstilsynet, og 571 tilfeller meldt til Petroleumstilsynet. Det kom klart fram at her er det en underrapportering fra legene.

Faktaboken som har blitt godt mottatt vil komme i ny utgave hvert tredje år. Denne første vil være et referansepunkt for de kommende års målinger.

Du kan laste ned rapporten fra: www.stami.no

En kortversjon i papirutgave fås ved å henvende seg til Statens Arbeidsmiljøinstitutt.

Gi meg lys!

*Gi meg en drøm
gi meg en stråle
av månens gull!*

*Gi meg et stjerneskudd,
i et livets sekund,
gi meg et lysglimt
i mørket.*

*Gi meg et håp
og gi meg en hånd!*

*Syng meg en sang
skru på lyset inni deg
Trenger noen til
å lyse opp
så jeg ikke snubler
i min mørke fantasi.*

Anne Grethe Fure

Fra venstre: Steinar Aanæss, Geir Fladseth, Tore Tynes og Cecilie Aagestad som svarte på spørsmål fra de framømte.

A.L.F Sør-Trøndelags medlemstur i juni

Turen startet fra byen, som vanlig med Klæbu-ruta, i strålende solskinn opp til Selbu hvor det ble servert frokost på Langseth kafé. Så gikk turen via Tydal og Brekken til Gjetbergsvollen. Der fikk vi kaffe og nystekte vafler samt en ørliten konjakk. Turen gikk så videre til Røros i flott vær.

Etter innsjekking på Bergstaden hotell ble det middag.

Tirsdagen startet tidlig da båten på Femunden gikk kl. 09.00. Været hadde skiftet til mer normalt trøndervær, men overfarten på Femunden var flott med gløtt av sol. Båten, Femund 2, hadde nettopp startet på sin 103. sesong på Femunden.

Vel fremme på Elgå ble vi møtt av Gjermund Eggen og ble servert lunsj bestående av sik i diverse varianter. Det viste seg at den Gjermund Eggen som møtte

Marit Rokkones og Emil Wærnes ombord på Femund 2.

Lystig lag på Gjetbergsvollen.

Middag på Røros.

Hjemme hos Gjermund i Engerdal.

NYTT FRA LOKALLAGENE

oss på kaia ikke var skiløperen Eggen men en kamerat med samme navn. Vi hadde den rette Gjermund til bords og vi avsluttet måltidet med allsang, bl.a. "Røde georginer i glaset" som Gjermund ga ut på plate på 60-tallet. Den solgte faktisk i 25000 eks.

Etterpå dro vi hjem til skiløperen Gjermund til kaffe og kaker samt et lite foredrag om hans skikarriere. Han ble jo tre ganger verdensmester i 1966. Dette ble en interessant dag og vi følte at vi ble godt kjent med en stor idrettsmann som har begge beina godt plantet på jorda.

Turen gikk så til Trysil hotell og middag om kvelden. Det ble servert fjelløret. Vi var flere som synes det ble vel mye fisk, men ørreten var utrolig god. Etterpå var det dans til levende musikk.

Da solen sto opp onsdag morgen var vi alle friske og opplagte. Etter en god frokost gikk turen via Rena oppover Østerdalen. På Kvikne var det middag, og gjettt hva vi fikk servert - stekt fjelløret. I Soknedal møtte vi litt regn, men da var turen omtrent slutt. Vi var 16 stykker som syntes vi hadde hatt en trivelig tur.

*Kalle
sekretær*

Studieleder Bjørn Brustad hilser på Gjermund Eggen.

Gjermund Eggen synger "Røde georginer i glaset".

Gjermund Eggen, Bjørn Brustad og Marit Rokkones ved statuen av Gjermund.

Trivelig Oset-seminar

Både arrangører og deltagere var fornøyde etter T-T-T-seminaret som A.L.F Buskerud holdt på Oset Høyfjellshotell fra 31. august til 2. september 2007.

Tekst og foto: Jan Arne Dammen

Vår maskot ALF-Willy koser seg i fronten på en Terraplane 1935-modell.

Tradisjonen tro greide A.L.F Buskerud også i år å holde seminar for sine medlemmer. Dette er et veldig populært tiltak som vi håper å kunne fortsette med, også i de kommende år. I år var det 33 personer og en hund som dro til fjells, for å gjøre oss fete! Oset Høyfjellshotell er kjent for et godt kjøkken, vi er godt vant her og de skuffet ikke denne gang heller.

Deltagerne følger med og kommer med innspill.

De tre T-er er A.L.F-medlemmer godt kjent med, da i betydningen at Ting Tar Tid. Våre T-er står for Teori, Trim og Trivsel.

Fredagskvelden møttes vi til en kort presentasjon av A.L.F og hverandre. Temaene vi var innom denne første kvelden var Fripoliser og Særfradrag ved sykdom. Alt vist på storskjerm i PowerPoint, slik at det skulle være enkelt å følge med. Etter en god middag samlet vi oss rundt reserverte bord i dansesalen, hvor vi hadde det hyggelig til langt ut i de små timer.

Den andre T-en står for Trim, og den var det tid for på lørdag. Denne gang stod det fiskekonkurranse på programmet. Men først etter en samling i plenum og mer teori, denne gang var vi innom de pårørendes rolle. Her kom det fram mye positiv, ikke minst fra de pårørende selv. Vi fikk noe å tenke over alle sammen, og rådet om at alle trenger OST kunne ikke passet bedre.

OST står i denne settingen for Omsorg - Støtte - Tillit. Tenk over det hver dag du åpner døra til kjøleskapet.

Vi ordnet og betalte fiskekort til alle som skulle være med, og fikk anvist en strekning hvor disse gjaldt. Det var litt surt og noe nedbør, men etter lunsj ga vi oss i vei. Hotellet ordnet med kaffe på kanner til oss og sendte med oss en sekk bjørkeved, slik at vi kunne fyre opp et bål. De som ikke var med og fisket, benyttet anledningen til en intens konkurranse i pilkast. Her var det jevnt og spennende, så spennende at juryen måtte tre sammen.

I fiskekonkurransen var det ingen som fikk fisk, men det var to som fikk hver sin trepinne. Den ene pinnen ble det påstått at det luktet fisk av og fiskeren vant selvfølgelig førstepremien.

Alle deltagere fikk med seg en eksklusiv minnemedalje, som Willy Gustavsen hadde laget og den ble det satt pris på. At ingen fikk fisk, var kanskje bra for selvfølgelig greide vi å fiske på feil sted.

NYTT FRA LOKALLAGENE

*Mannen bak premiene,
Willy Gustavsen.*

Juryen bestod av Jan Sandholt (t.v.) og Willy Gustavsen som her deler ut førsteprisen til Unni Thomassen.

Premieutdelingen fant sted i plenumssalen før vi fortsatte der vi slapp på formiddagen. Denne kvelden ble som den forrige, alle var samlet.

Helgen går fort i godt lag heter det, og i dag var det tid for oppsummering. Vi hadde også en gjennomgang av Arbeidstilsynets rapport 2007, som bl.a. forteller at en av tre ikke får opplæring i bruk av kjemikalier. At 800 dør hvert år som følge av kjemikalier på arbeidsplassen.

I følge rapporten rammes de unge værst, dette er noe vi er skremt over.

Vi brukte foreningens egne til å holde seminaret, og slik sparte vi penger. Det er andre gangen vi gjør det på denne måten, og tilbakemeldingene vi har mottatt har vært gode.

Den tredje T-en som står for Trivsel håper jeg at vi har greid å oppfylle, og slik sett kan vi se tilbake på en trivelig og lærerik helg. Planleggingen av neste års seminar er like rundt hjørnet, så kom med forslag og innspill.

Arne Hultberg, Grethe Dammen, Reidun Pedersen og Rigmor Gustavsen har mye å snakke om.

Utdrag fra Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes kontroll med helse- og miljøfarlige kjemikalier

1.1 BAKGRUNN

Kjemikalier er viktige byggesteiner i et moderne samfunn og er nødvendig blant annet i medisiner, rengjøringsmidler og som konserveringsmidler i mat. For industrien og landbruket spiller kjemikalier en betydelig økonomisk rolle og er viktige innsatsvarer i forbruksprodukter og industrielle prosesser. I matproduksjonen brukes kjemikalier i plantevernmidler, blant annet for å bekjempe ugras og andre planteskadegjørere.

Enkelte kjemikalier har imidlertid uheldige egenskaper. Helse- og miljøfarlige kjemikalier er substanser som i kraft av sine egenskaper utgjør en fare for helse og miljø. Blant disse finner vi miljøgiftene, som karakteriseres ved at de kan gi skadeeffekter selv i små konsentrasjoner. I tillegg brytes de svært langsomt ned og hoper seg opp i miljøet. Miljøgifter er de kjemikaliene som særlig representerer en langsiktig trussel mot naturmiljøet og menneskers helse. Årlig fører kjemikalier til ca. 3000 akutte forgiftninger i Norge. Antall kroniske helseskader og langtidsvirkninger, slik som kreft, forandringer i arvestoffet og reproduksjonsskader som skyldes helse og miljøfarlige kjemikalier, er vanskelig å tallfeste. Årsakssammenhengene er kompliserte og antas å være et samspill mellom både arvelige faktorer og miljøfaktorer.

Ifølge analyser utført av Arbeids-tilsynet kan 1300 dødsfall, 1600 sykehusinnleggelse, 1,2 millioner sykefraværsdager og 6850 trygdetilfeller årlig relateres til kjemikalier i arbeidslivet. Myndighetene

uttrykker at føre-var-prinsippet må ligge til grunn for arbeidet med helse- og miljøfarlige kjemikalier, og viser blant annet til at utslipp og bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier ikke skal føre til helseskader eller skader på naturens evne til produksjon og selvfornyelse. Konsentrasjonen av de farligste kjemikaliene i miljøet skal bringes ned mot bakgrunnsnivået for naturlig forekommende stoffer, og tilnærmet null for menneskeskapte forbindelser.

Flertallet i Stortingets energi- og miljøkomité har gitt sin tilslutning til disse målene for arbeidet med helse- og miljøfarlige kjemikalier. I tillegg til de nasjonale målene har Norge internasjonale forpliktelser som særlig er knyttet til Nordsjødeklarasjonene, senest gjennom den fjerde Nordsjøkonferansen i Esbjerg i juni 1995. Slike forpliktelser forsterker kravene til en utvikling som sikrer redusert bruk og utslipp av kjemikalier som er farlige for menneskers helse og for miljøet. Den utfordringen helse- og miljøfarlige kjemikalier utgjør, er i sin natur sektorovergripende.

En effektiv ressursbruk fra myndighetenes side forutsetter at virksomhet koordineres. Det er en særlig utfordring for ulike deler av forvaltningen å innrette aktuelle virkemidler slik at en unngår målkonflikter, og sikre at felles regelverk forvaltes målrettet på en ensartet måte.

1.2 FORMÅL OG PROBLEMSTILLINGER

Som ledd i den nasjonale miljøvernpolitikken er det satt mål om redusert risiko fra helse- og

miljøfarlige kjemikalier. Utslipp av enkelte miljøgifter skal reduseres vesentlig. Formålet med denne undersøkelsen er å vurdere hvordan myndighetene på utvalgte områder har arbeidet for å sikre at sentrale målsettinger oppfylles. Følgende problemstilling undersøkes:

- I hvilken grad nås målet om vesentlig reduserte utslipp av de farligste kjemikaliene?

Herunder stilles følgende konkrete spørsmål:

- Er relevante resultater av arbeidet med å redusere utslipp av de farligste kjemikaliene rapportert, og har rapporteringen eventuelt ført til korrigerende tiltak?

Hensikten med denne problemstillingen har vært å kartlegge status i forhold til mål om redusert bruk og utslipp av utvalgte stoffer, og vurdere kvaliteten på datamaterialet myndighetene har lagt til grunn for vurdering av måloppnåelsen. Aktuelle utfordringer knyttet til å følge opp målsettinger og overvåke bruken av helse- og miljøfarlige kjemikalier er belyst. For etatene utenfor miljøvernforvaltningen er det undersøkt hvordan de nasjonale målene er fulgt opp i forhold til egen virksomhet.

- Utføres kontrollaktiviteter i de statlige tilsynsetatene på en tilstrekkelig målrettet måte?

Etatene som undersøkes forvalter lover og forskrifter av betydning for kjemikaliebruken i samfunnet. Regelverket gir myndighetene hjemmel til å føre tilsyn med hvordan de aktuelle stoffene håndteres, og om mennesker og miljø er sikret mot uakseptabel risiko. Målrettet tilsyn forutsetter at myndighetene når fram

til de virksomhetene som utgjør størst risiko. Hensikten med denne problemstillingen har vært å undersøke om tilsynet har vært rettet mot de virksomhetene som utgjør størst fare for helse- og miljøskade.

- I hvilken grad vektlegges prioriterte kjemikalier i tilsynsetatenes oppfølging av regelbrudd?

For å sikre respekt for kjemikalierereguleringen er det nødvendig at myndighetene reagerer på lovbrudd. Alvorlige lovbrudd fordrer sterkere reaksjoner enn mindre alvorlige brudd. Det har vært et mål for undersøkelsen å vurdere hvordan hensynet til kjemikalier med særlig uheldige helse- og miljøegenskaper vektlegges ved myndighetenes valg av reaksjonsform.

1.3 AVGRENSNING

Miljøvernmyndighetene har presentert en oversikt over de høyest prioriterte miljøgiftene, Prioritetsliste A og B, samt en Obs-liste. På prioritetslistene er de ulike kjemikalier kategorisert etter hvilken trussel de utgjør for helse og miljø, som igjen danner grunnlag for hvilken prioritet de

tillegges i myndighetenes arbeid. Bakgrunnen for at stoffene blir ført opp på prioritetslistene, ligger dels i internasjonalt avtaleverk Norge har forpliktet seg til å følge. Undersøkelsen fokuserer på myndighetenes arbeid med høyt prioriterte helse- og miljøfarlige kjemikalier.

Myndighetenes overvåking og tilsyn med bruk av plantevernmidler behandles særskilt. For å avgrense undersøkelsen ytterligere er det i samråd med uavhengig faglig ekspertise gjort et utvalg av stoffene på miljøvernmyndighetenes prioritetslister. Statlige etater spiller en nøkkelrolle i arbeidet med å begrense trusselen fra farlige kjemikalier. Mange aktører har oppgaver på dette området, og det har av ressurs hensyn vært nødvendig å gjøre et utvalg. Aktørene har vært vurdert ut fra omfanget av den aktuelle kontrollvirksomheten og betydningen av det underliggende regelverket som etaten forvalter. Betydningen av regelverket er vurdert i lys av overordnede politiske mål på kjemikalieområdet. Med dette utgangspunktet ble undersøkelsen avgrenset til Statens forurensningstilsyn

(SFT), Arbeidstilsynet og Statens landbrukstilsyn (Landbrukstilsynet). Det tradisjonelle tilsynet er kontroll i form av inspeksjoner ved bedrifter for å se til at lover og regler overholdes. En moderne tilsynsetat har imidlertid mange oppgaver som i vekslende grad kan ses i sammenheng med selve kontrollen. Dette omfatter blant annet vedlikehold og utvikling av relevant kunnskap, utvikling av nytt regelverk, informasjon og andre virkemidler som sorterer under etatens ansvarsområde.

I denne undersøkelsen analyseres aktuelle kontrollaktiviteter i utvalgte tilsynsetater, og tilsynsetatenes øvrige oppgaver er ikke undersøkt. Formålet med analysen har vært å vurdere hvordan kontroll er brukt som virkemiddel for å nå sentrale mål. Undersøkelsen begrenses tidsmessig til perioden 1998–2000. Et sentralt utgangspunkt for undersøkelsen er St.meld. nr. 58 (1996–97) «Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling», der regjeringen presenterte nye mål for arbeidet med helse- og miljøfarlige kjemikalier.

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

ADVOKAT IDAR HEGSETHTRØ
ADVOKAT JOSTEIN REINÅS
ADVOKAT LIV GRØTTE

**PERSONSKADER • PASIENTSKADER • YRKESSKADER • ERSTATNINGSRETT
FORSIKRINGSOPPGJØR • BILJUSS • ALM.PRAKSIS • FRI RETTSHJELP**

TLF 74 83 43 60

E-post: firmapost@advokat-kontoret.no

**Postboks 260
7501 Stjørdal**

80.000 blir skadd på jobb

Det utgjør 34 arbeidsskader per 1.000 sysselsatte i Norge, ifølge en ny rapport.

Rapporten fra Nasjonal overvåking av arbeidsmiljø- og helse (NOA) viser at det registreres cirka 73.000 arbeidsskader årlig. I tillegg blir rundt 5.000 skader ikke registrert av lege, men behandlet av andre som tannleger, fysioterapeut eller kiropraktor.

Statistikken viser at 98 prosent av alle arbeidsskader er forårsaket av arbeidsulykker. Arbeidstilsynet har hittil i år registrert 7.000 skader blant ansatte i Norge.

Avdelingsdirektør Steinar Aasnæss i NOA sier til Dagbladet at mørketallene trolig er store.

- Det finnes ikke et register som gir en fullstendig oversikt over alle arbeidsskadene i Norge, sier han.

Et nytt skaderegister for alle sykehus med legevakter i Norge, skal sørge for at alle arbeidsskader blir innmeldt til samme instans, med helt like kriterier.

- Først neste år vil vi kunne gi sikrere tall, sier Aasnæss.

I fjor døde 31 personer i arbeidsulykker på norske arbeidsplasser. Ansatte i bygg- og anleggsvirksomhet er spesielt utsatt. Når det gjelder skader, er hånden den kroppsdelen som blir oftest skadd, etterfulgt av rygg, bein og hofta.

Kilde: NTB

Gi en gave til A.L.F

Gaver inntil kr 12.000,- kan av private og bedrifter føres som fradrag i selvangivelsen.

Slike gaver vil være et kjærkomment bidrag til vårt arbeid.

Benytt bankgirokonto nr 8200.01.15491

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

ADVOKATFIRMAET **NORMAN & CO ANS**

ETABLERT 1878

**Helge Husebye Haug
Kjell Inge Ambjørndalen
Jane M. Ytreøy Grøndalen
Julie Høydal Davik**

M.N.A
E-mail: advokatfirmaet@norman-co.no
www.norman-co.no

PERSONSKADE
YRKESKADE
PASIENTSKADE
FORSIKRING
PROSEDYRE

Kontoradresse:
Huitfeldtsgt 4
0253 Oslo

Telefon
22 12 11 80

Telefaks
22 12 11 90

Kontakt

*Det var helt stille
etter eksplosjonen.
Omsider summet han seg
Skrev som besatt
på reseptblokken.*

*Hun satt med stakkåndet
stivnet blikk
Så på legens fingre
som formet et velkjent ord,
som ga henne tre ukers
glemsel på nytt.*

*Hun så ned på
hendene sine som sakte
i et slags ritual
rev resepten i tusen biter,
og lot de falle ned.
Hun var ennå herre over
seg selv.*

*Legen var den hjelpeløse,
det ga henne styrke
til å innse
... hva hun trengte.
Nå gikk hun ut i livet
for å finne det
- uten vernesko.*

Anne Grethe Fure

Utvalgt samarbeids-
partner for A.L.F

Har jeg krav på erstatning?

personskade
trafikkskade
yrkesskade
pasientskade
forsikringsrett
bolig- og
eiendomsrett
arbeidsrett
barnerett/-vern
arve- og familierett
alminnelig praksis

Trenger du hjelp i den forbindelse,
ta kontakt med vårt kontor for
en uforpliktende samtale!

I de fleste tilfeller vil du ha krav på full eller
delvis dekning av advokatutgifter fra
forsikringselskap eller andre rettshjelps-
ordninger.

55 90 85 80
Faks 55 90 85 81

E-post: post@drageset-preto.no
www.drageset-preto.no
Kroepeliengården
Strandgaten 18, 5013 Bergen
Advokatfullmektig Erik Johan Mjelde

Advokatene
**Eva Drageset &
Siren Preto ANS**
Medlemmer av Den Norske Advokatforening

Medlemmer av Den Norske Advokatforening

Tegn abonnement på SYNDROM

Tidskrift for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F)

Navn _____

Adresse _____

Postnr/-sted _____

Fire nummer i året. Abonnementspris kr 250,- pr. år.
Sendes A.L.F, Postboks 9217 Grønland, 0134 Oslo

Kjemisk eksponering i arbeidslivet – nye utfordringer?

For de fleste av de tradisjonelle industrikjemikaliene finnes det etablerte metoder for å kunne måle forbindelser i luften arbeidstakerne innånder. Ved å sammenligne disse målte nivåene med Arbeidstilsynets administrative normer kan man vurdere det kjemiske arbeidsmiljøet til arbeidstakerne som utsettes for disse stoffene i løpet av arbeidsdagen.

Industrien er i kontinuerlig utvikling. Årlig fremstilles det mange nye kjemikalier med andre og ofte bedre bruksegenskaper enn hva andre kjemikalier har. Dette kan være stoffer man ofte har liten kunnskap om helseeffektene av, og hvor det ikke finnes etablerte metoder for å kunne måle disse i luften i arbeidslokaler hvor de produseres eller brukes. Ofte har slike stoffer heller ikke noen

administrative normer man kan forholde seg til.

Glyoksal (etandial) er ikke en ny kjemisk forbindelse, men det benyttes i økende grad i industrien både nasjonalt og internasjonalt. På 2000-tallet har det blitt brukt ca. 500 tonn glyoksal årlig i norsk industri.

Glyoksal har en mengde bruksområder. I Norge benyttes det hovedsaklig i produksjon av papirkjemikalier til bstrykning av spesialpapir. Glyoksal kan ved høy eksponering kunne føre til irritasjoner i øyne, hud og slimhinner. Allikevel finnes det verken noen administrativ norm eller gode metoder for å kunne måle dette industrikjemikaliet i arbeidsluft verken i Norge eller internasjonalt. Dette er blitt et-

terlyst av internasjonale eksperter på arbeidsmiljøfeltet.

I en nylig publisert artikkel fra STAMI er det blitt utviklet metodikk som muliggjør eksponeringsmåling av glyoksal i arbeidsluft. Metoden er blitt utprøvd i eksponeringskammerer hvor det er blitt generert kjente luftnivåer av glyoksal, samt at det er blitt utprøvd i papirindustrien hvor det ble påvist lave eksponeringsnivåer.

Arbeidet er vitenskapelig publisert i det internasjonale tidsskriftet *Journal of Environmental Monitoring*, og er del av et pågående doktorgradsprosjekt ved STAMI med støtte fra Norges Forskningsråd.

Kilde: Stami

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

ADVOKATFIRMAET

JUDICIUM DA

LEON LARSEN • NILS E. TANGEDAL • GUNNAR NÆSS
HELGE POSNER • LASSE SOLBERG

MEDLEMMER AV DEN NØRSKE ADVOKATFORENING

Vårt firma har mange års erfaring med personskadesaker, yrkesskader og yrkessykdommer/miljøskader. Vi står til tjeneste og gir en første gangs konsultasjon gratis. Ring og spør etter Helge Posner, Leon Larsen eller Gunnar Næss.

Strandgaten 1, Postboks 764 Sentrum
5807 BERGEN
E-post: advokat@judicium.no

Tlf. 55 31 89 10
Faks 55 23 45 35

Jakten på det gode arbeidsmiljøet

For bedriften kan tilfredse medarbeider føre til økt innsats og større overskudd. For samfunnet kan usunne arbeidsplasser føre til store utgifter på helsebudsjettene.

Et dårlig arbeidsmiljø kan føre til mistriivsel og sykdom. Et godt arbeidsmiljø kan gi opplevelse av mening og tilfredshet. Det er i alles interesse at arbeidsmiljøet på den enkelte arbeidsplass fungerer godt. Men hva innebærer det egentlig at et arbeidsmiljø fungerer godt?

Arbeidsmarkedet har endret seg betraktelig med underskudd på arbeidskraft, høy grad av sosial interaksjon og en opplevelse av økte krav. Organisasjonsmessig restrukturering, inkludert økt forekomst av nedbemanning, har ført til en mer konkurransebetont atmosfære i tillegg til at deltidsarbeid og fleksible arbeidsordninger har økt. I dag er færre jobber preget av fysiske krav, mens flere er preget av mentale og emosjonelle krav.

I et forsøk på å få svar på dette spørsmålet har blant annet begrepet psykososialt arbeidsmiljø blitt innført. Her er det viktig å fokusere på faktorer i arbeidsmiljøet som kan forklare et komplekst landskaps direkte eller indirekte effekter på helse. Det gjøres enkelt gjennom bruk av modeller.

- Den eller de modellene vi benytter skal ha vist sin eksistensberettigelse gjennom god forskning og vi vil i den forbindelse se nærmere på Siegrists "anstrengelsebelønning ubalanse modell" (effortreward model) og bruke den i et pilotprosjekt, sier Bjørn Lau, avdelingsdirektør ved STAMI.

Anstrengelsesbelønning ubalanse modellen

Modellen kan kort forklares ved at innsatsen ansatte utfører i arbeidslivet, delvis blir utført som en del av en sosial kontrakt basert på en norm om sosial gjensidighet. Denne sosiale kontrakten innebærer at man til gjengjeld for sine anstrengelser i arbeidet forventer å motta en belønning i form av penger, verdsettelse og karrieremuligheter, inkludert jobbsikkerhet.

Modellen stiller en hypotese om at ansatte som både opplever at arbeidet krever store anstrengelser og som mottar liten belønning for innsatsen de gjør løper en større risiko for stressrelaterte lidelser. I en nylig publisert artikkel oppsummerte Siegrist 11 prospektive epidemiologiske studier som hadde benyttet effort-rewardmodellen til å forklare utviklingen av en rekke sykdommer hos arbeidstakere i England, Finland, Tyskland og Frankrike. Disse studiene undersøkte utviklingen av sykdommer som hjerte-/karsykdommer, milde og moderate psykiske lidelser (hovedsakelig depresjon), utvikling av dårlig funksjonsevne og alkoholisme.

Opplevd ubalanse

Arbeidstakere som opplevde en ubalanse mellom anstrengelsene de la ned i jobben sin og belønningen de mottok hadde i gjennomsnitt dobbelt så høy risiko for å utvikle slike lidelser sammenlig-

net med arbeidstakere som ikke opplevde en slik ubalanse. Resultatene var kontrollert for andre faktorer som også kunne ha ført til lidelsene som ble studert og sammenhengen man fant var sterkest blant middelaldrende menn.

- Oppsummerende kan man derfor si at det er solid dokumentasjon på at manglende opplevd gjensidighet i nyttegevinstbalansen i ens arbeidsrolle, representerer en uavhengig risikofaktor for en mengde vanlige sykdommer, sier Lau.

STAMIs pilot

Den nyopprettede avdelingen for Organisatorisk og psykososialt arbeidsmiljø setter nå i gang en pilotstudie hvor bruk av effort-rewardmodellen er sentral. Utgangspunktet for pilotstudien er en oversettelse av et kartleggingsskjema som Siegrist har utviklet.

- Vi skal prøve modellen ut i ulike norske bransjer og bedrifter og på forskjellige yrkestyper. Tanken er å sjekke ut om denne modellen måler forhold som også er viktige i Norge. Derfor vil vi bruke det samme skjema som er benyttet av andre – for å se om vi finner at dette er assosiert med forhold i andre land. Vi ønsker å følge bedriftene over en lengre periode for å se hvilke effekter det kan gi over tid. Tanken er å se om dette får effekter på arbeidshelse, motivasjon og arbeidsmiljø – sier Bjørn Lau.

Kilde: Stami

Små ord

*Eg såg dei kom mot meg
orda eg skulle bruke
Om kvarandre
lik nyfikne ungar
...alle ville vere fyrst.*

*Sjolv om dei sterkaste orda
fagna mest
visste eg
at dei måtte vente
til ein annan gong
det vart bruk for slike.*

*No måtte eg leite fram
dei som stod bak
dei andre
Små, redde ord
som var mine.*

*Eg fann dei minste
av dei små
fletta dei saman
til eit nett av ord
så dei vart sterke.*

*Dei heldt kvarandre
i hendene
torde ikkje sleppe
Men nett det gav dei styrken
dei store og einslege manglar.*

Anne Grethe Fure

**Har du en eller flere i din omgangskrets
som du har mistanke om kan ha
et uheldig arbeidsmiljø omgitt av
helseskadelige stoffer?**

**Tips dem om A.L.F
www.alfnorge.no**

A D V O K A T F I R M A E T
KROGSTAD
A N S

Utvalgt samarbeidspartner for A.L.F

**Spesialister innen personskade-
erstatning, forsikring og trygd**

MNA

Advokat Harald Krogstad
Advokat Geir Morten Løkken
Advokat Olav Kuvås
Advokat Erik Widerøe
Advokat Roy Gunnar Johansen
Advokat Anita Rian Lykken
Advokatflm. Hans Petter Wisth
Advokatflm. Jo Gjestvang

Besøksadresse:
Schreinergården,
Olav Tryggvasonsgate 30,
Trondheim

Postadresse:
Postboks 746, 7407 Trondheim

Epost: post@krogstad.no
Web: www.krogstad.no

Telefon: 73 84 19 00 Telefaks: 73 52 67 30
Kontonr. 9051.05.01720 Foretaksnummer: 971 592 656

Likemannsbåten

Hei alle sammen!

I forrige nr. av Syndrom skrev avtroppende likemannsansvarlig Grete Lian at hun nå ville overlate skuta til den nye skipperen.

Dette ble en ny situasjon for meg, at jeg skal være skipper på skuta, for mannen min, Svein, har seilt som skipper i utenriksfart (på kjemikalietankere) i mange år. Han har seilt på de syv hav i over 30 år, helt fram til våren 2005.

Han ble utredet for løsemiddel-skader i 2000, var sykemeldt i 6 mnd., og fikk etter hvert beskjed om at han var helt frisk, så nå var det bare å begynne på jobb igjen. Han ble glad, for han var glad i jobben sin, men da han begynte igjen var situasjonen den samme som før han ble sykemeldt. Han brukte alt av energi for å fungere i jobben.

Det ble på nytt huskelapper over alt, samt andre metoder, for det var en jobb med mye ansvar.

Etter 5 år greide han ikke å henge med lenger, var helt utslitt og ble på nytt sykemeldt, og det ble satt i gang med nye utredninger. Det har vært en lang modningsprosess fra sjømann til landmann. Det har vært mange frustrasjoner og utbrudd underveis, men vi har lært oss våre metoder å takle

hverdagen på, og i dag har vi det veldig godt.

I april 2006 kom vi i kontakt med A.L.F. Sør-Trøndelag og ble møtt med en varme og medmenneskelighet som vi så sårt trengte. Endelig noen som forsto og hadde hatt de samme opplevelsene i møte med systemet. Mye frustrasjon og alt som følger med. Her var det gjenkjenning, alvor, latter, galgenhumor og gode råd å få.

Vi fikk også anbefalt en meget god advokat tilknyttet A.L.F., Bjørn Morten Brauti, hos advokatfirmaet Nidaros, som vi har fått mye hjelp av. Han er en god

støtte og et fint medmenneske som har hjulpet oss, slik at saken vår nå går mot slutten. Hadde ikke greid dette uten han, for han har tatt oss på alvor og saken har vært i trygge hender. Takk og pris for han.

Nå er sommeren over og vi går mot mørke høstkvelder, men hva gjør vel det når vi sammen kan gi mye lys og varme til den som trenger det. Og husk: Sammen blir vi sterke.

Ha en fin høst og vi er her for deg. Ta gjerne kontakt.

Hilsen Marit Rokkones

Nye medlemmer

Syndrom ønsker alle nye medlemmer velkommen til Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F)

Oslo/offshore	77	Vestfold	0	Sogn og Fjordane	0
Akershus	7	Telemark	5	Trøndelag	7
Østfold	0	Agder	4	Nord-Norge	1
Hedmark	1	Rogaland	5		
Oppland	2	Hordaland	2	Totalt i år	119
Buskerud	3	Møre og Romsdal	5		

Oppreisningserstatning ved yrkesskade

Av Hasse Benberg
Advokat i Advokatfirmaet Nidaros DA

Reglene om oppreisningserstatning er gamle i norsk rett, men denne erstatningsposten blir allikevel ofte ”avglemt” i erstatningsoppgjør. Trenden synes imidlertid å være at oppreisningserstatning kreves i større grad nå enn tidligere.

Oppreisningserstatning skal gi den skadelidte en kompensasjon for skade av ikke økonomisk art, gjerne kalt erstatning for tort og svie. Oppreisningserstatning kan kreves hvor skadevolder har opptrådt med forsett eller grov uaktsomhet. Det skal altså mer til for å få oppreisningserstatning enn annen erstatning, hvor kravet kun er at skadevolder har opptrådt uaktsomt.

Oppreisningserstatning vil være mest praktisk ved yrkesskader, typisk hvor en yrkessjåfør blir påkjørt av en medtrafikanter som opptrer grovt uaktsomt. Men det kan også tenkes at oppreisningserstatning kan kreves i yrkessykdomssaker, eksempelvis hvor en arbeidsgiver grovt uaktsomt eksponerer sine ansatte for løsemidler.

Oppreisningserstatning er, som nevnt, ikke relatert til et økonomisk tap og kan derfor kreves i tillegg til annen erstatning. Det kan også tenkes tilfeller hvor man ikke har krav på annen erstatning, men allikevel kan få oppreisningserstatning. Typisk hvis skaden/sykdommen ikke fører til et økonomisk tap.

Kravet om grov uaktsomhet eller forsett betyr at det skal mye til før oppreisningserstatning idømmes. Skadevolders avvik fra forsvarlig adferd skal være betydelig og gå utover de feil og tabber som alle og enhver gjør i hverdagen. Når det er sagt, må det også påpekes at normene for hva som er forsvarlig atferd tolkes strengt på flere områder. Blant annet gjelder dette bilkjøring, hvor kjøring i høy fart eller ruspåvirket tilstand nesten uten unntak blir karakterisert som grovt uaktsomt.

Også arbeidsgivers ansvar for arbeidsmiljøet har blitt skjerpet de senere årene. Det stilles strenge krav til arbeidsmiljøet, spesielt i bedrifter hvor de

ansatte kan eksponeres for skadelige stoffer. Denne skjerpingen innebærer at det skal mindre til før et avvik fra det forsvarlige karakteriseres som grovt uaktsomt.

Et videre særtrekk med oppreisningserstatningen er at bare skadevolder selv kan dømmes til å betale oppreisning. Det er ikke mulig å forsikre seg mot et slikt krav, på samme måte som man tegner yrkesskadeforsikring i et forsikringsselskap. Det vil altså være bilfører eller arbeidsgiver personlig som blir ansvarlig for å betale oppreisningserstatning.

I store bedrifter kan det være vanskelig å finne en personlig ansvarlig for feil og forsømmelser. Reglene om organansvar innebærer imidlertid at en juridisk person kan hefte for oppreisningen, hvis ”organet” har utvist grov uaktsomhet eller forsett.

En viktig begrensning er videre at oppreisningserstatning kun kan kreves av den skadelidte selv. I tilfeller hvor den skadelidte omkommer av ulykken eller sykdommen, kan kravet imidlertid fremsettes av barn, ektefelle, foreldre eller samboer.

Oppreisningserstatningen skal fastsettes helt skjønnsmessig. Utgangspunktet er at den skadelidte skal ha en slik engangssum som retten finner rimelig. I dette ligger at forhold både på skadelidtes og skadevolders side skal hensyntas ved utmålingen.

Nivået på oppreisningserstatning har etter vårt syn tradisjonelt vært beskjedent. Domstolene synes i stor grad å ta hensyn til skadevolder fremfor skadelidte ved utmålingen av erstatning. Utviklingen har imidlertid gått i retning av høyere erstatninger også under denne posten. Dette gjør det mer aktuelt å vurdere mulighetene for å nå frem med et slikt krav i alle yrkesskade-/yrkessykdomssaker.

Auglendsdalen 77
Postboks 3061, Hillevåg
4095 Stavanger
Telefon: 51 82 84 86
Telefax: 51 82 84 99
E-post: allservice@allservice.no
Foretaksnr.: NO 918 260 315 MVA

Ikke færre løsemiddelskader

Det er mer enn 20 år siden arbeidsmedisinere og andre fagfolk her i landet ropte varsku om fare for alvorlige skader ved bruk av løsemidler. Likevel er antall løsemiddelskader det samme i dag som for fem år siden. Overlege Håkon Lasse Leira ved arbeidsmedisinsk avdeling ved St. Olavs Hospital i Trondheim synes det er ille at forekomsten av slike skader ikke reduseres.

Av Turid Børtnes

- De siste fem årene har vi ikke hatt noen nedgang i nye tilfeller av løsemiddelskader meldt til Arbeidstilsynet fra lege. De ligger jevnt på 40 skader i året, i fjor var vi oppe i 42 nye tilfeller. Det burde være helt unødvendig, vi vet tilstrekkelig til å unngå slike skader. Antallet tilfeller gikk kraftig ned fra 1986 med over 160 tilfeller i året, til litt under 40 i 2002. Siden har antallet holdt seg konstant. Løsemiddelskader er irreversible, uhelbredelige skader som rammer hjernen. I tillegg til hjerneskadene kan bruk av løsemidler også føre til astma og eksem, sier Håkon Lasse Leira.

Han har ikke detaljkunnskap om årsakene til de enkelte løsemiddelskadene de siste årene, men rent generelt kan han si at maling, lakkering og overflatebehandling, særlig ved bruk av sprøytepistol, er utsatte arbeidsoperasjoner. Det samme gjelder arbeid med glassfiberarmert polyester, for eksempel i plastbåter og plasttanker og visse typer arbeid i grafisk industri, slik som vasking av valser ved fargeskifte.

Overlege Håkon Lasse Leira reagerer sterkt på at antallet løsemiddelskader har stått på stedet hvil de siste årene. (Foto: Turid Børtnes)

Skipsindustrien utsatt

- Hvilke bransjer er mest utsatt?
- Jeg tror det må være en del av skipsindustrien, særlig mindre skipsverft. For en del år siden var ansatte som jobbet offshore i Nordsjøen i risikozonen, men det er en bransje som har fått langt bedre orden på sin yrkeshygiene praksis, med strenge krav til håndtering av farlige stoffer. Det samme gjelder bilbransjen. Arbeidsmedisineren forteller at billakkerere var den yrkesgruppen som ble regnet for å ha høyest risiko for løsemiddelskader på 80-tallet. Men en svært god innsats og samarbeid mellom bilbransjen, fagforeningene og Arbeidstilsynet, samt skifte til vannbaserte lakkprodukter, har ført til meget gode resultater. En konjunkturedgang som førte til

at underskogen av mindre, useriøse virksomheter i bransjen forsvant, har også hjulpet godt.

Useriøse virksomheter

Slik er det ikke i den useriøse delen av skipsindustrien i dag. Håkon Lasse Leira har hørt horrible historier fra sprøytemalingsindustrien, fortalt av pasienter. Der er det fortsatt cowboytilstander mange steder.

- Det finnes selvfølgelig velorganiserte firmaer som driver seriøst. Men i denne bransjen er det en del med en løsere tilknytning til arbeidslivet som reiser opp og ned langs kysten og tar arbeidsoppdrag der de kan få det. Denne bransjen trenger en gjennomgripende holdningsendring, men det er ikke så lett, så lenge det er penger med i bildet. Dem det går ut over, er arbeidstakere som tar til takke med de arbeidsforholdene de blir tilbudt. En god del av dem er etniske nordmenn, men det finnes også mange arbeidstakere med utenlandsk opprinnelse, særlig tamiler som er regnet som svært stødig og solid arbeidskraft i Norge. De som blir rammet av løsemiddelskader, blir vanligvis så alvorlig skadet at de blir helt arbeidsuføre. Livskvaliteten blir sterkt forringet, symptomer på denne typen hjerneskadene er tretthet og sløvheter, svekket hukommelse og konsentrasjonsevne. Mange får store personlighetsforandringer og klarer knapt å takle en vanlig hverdag.

Kilde: Tidsskriftet Arbeidsmiljø

Ved adresseforandring vennligst gi beskjed til medlemsservice NHF på tlf 24 10 24 00

ARBEIDSMILJØSKADDES LANDSFORENING

Hvem er vi, hva gjør vi, hva vil vi ?

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F) er en partipolitisk og religiøst uavhengig interesseorganisasjon for personer med sykdommer eller skader som har eller kan mistenkes å ha sammenheng med arbeidsmiljøforhold. Initiativet til foreningen ble tatt og styres av arbeidsmiljøskadde selv.

A.L.F skal fremstå som et ressursorgan i arbeidet med å forebygge og informere om løsemiddel- og andre arbeidsmiljøskader relatert til omgang med helseskadelige stoffer, og å gi opplysninger til de som vil vite mer om disse problemene.

A.L.F har likemannstilbud i alle lokallag. Likemannsarbeid går ut på at personer innen A.L.F, gjennom private samtaler, deler erfaringer med andre som har liten eller ingen kjennskap til problematikken rundt skader eller sykdommer ervervet i forbindelse med utøvelse av sitt yrke. Dette er en viktig del av arbeidet A.L.F gjør.

A.L.F søker alltid å ha et tett samarbeid med de offentlige myndigheter, fagforeninger, bedriftshelsetjenester, arbeidsgivere og verneombud.

A.L.F er tilsluttet Norges Handikapforbund og vi kan tilby de samme medlemsfordeler som andre NHF-medlemmer får.

A.L.F er landsomfattende med lokallag/kontakter i alle fylker.

A.L.F utgir et eget medlemsblad, «Syndrom». Bladet utgis 4 ganger per år og presenterer aktuelt stoff, nytt fra lokallagene og annen viktig informasjon.

A.L.F har et eget fagråd sammensatt av eksperter innenfor jus, psykologi, yrkeshygiene, arbeidsmedisin, trygdekompetanse og sosialt arbeid.

A.L.F skal foruten det å ivareta interessene til de med ervervete sykdommer og skader grunnet arbeidsmiljøet, også ivareta interessene til de pårørende.

A.L.F skal ivareta interessene til de som kan være utsatt for å bli påført sykdommer eller varige skader under utøvelse av sine yrker.

A.L.F skal arbeide for å bedre forholdene i forbindelse med diagnostiseringen av sykdommer og skader grunnet arbeidsmiljøet.

A.L.F skal drive informasjonsarbeid om skadevirkninger og konsekvenser, og hva en bør ta hensyn til for å unngå skader, for eksempel bruk av nødvendig og hensiktsmessig verneutstyr.

A.L.F skal arbeide for å opprette rehabiliteringstilbud for arbeidsmiljøskadde i Norge.

A.L.F skal markere foreningen i sammenhenger der risikoen for skader er stor.

Vårt arbeid bygger på at alle mennesker har samme grunnleggende behov og at alle mennesker er likeverdige. På bakgrunn av dette aksepterer vi ikke at sykdom eller skader skal resultere i økonomiske eller sosiale ulikheter.

Vi vil, bl.a. gjennom samtaler med pårørende, øke kunnskapen og forståelsen for de arbeidsmiljøskaddes problemer med å mestre hverdagen sosialt.

Vi vil gjennom vårt informasjonsarbeid og ved hjelp av våre erfaringer og kunnskaper øke motivasjonen hos yrkesutøvere og bedriftsledere til å arbeide aktivt for å bedre helse, miljø og sikkerhetsarbeidet i bedrifter hvor dette er nødvendig. Vi vil arrangere kurs og seminarer hvor helsepersonell, bedriftsledere, vernepersonell og yrkesutøvere kan delta.

Innmelding i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening

Tilsluttet Norges Handikapforbund

Medlemstype (velg én)
 Hovedmedlem - kr 270,-
 Husstandsmedlemskap - kr 135,-
(forutsetter minimum ett hovedmedlem i husstanden)

Kategori:

Arbeidsmiljøskadd
 Pårørende
 Interesse-/støttemedlem

Navn: _____

Adresse: _____

Postnummer: _____ Poststed: _____

E-post: _____

Telefon/mobil: _____

Fødselsdato og år: _____

Ja takk, send meg informasjon fra NHF og samarbeidspartnere via SMS Ja, jeg ønsker også informasjon via e-post

Sted/dato: _____

Underskrift: _____

Når jeg melder meg inn i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F) samtykker jeg i å motta informasjon fra organisasjonen. Innmeldingen innebærer samtidig at alle opplysninger blir behandlet sensitivt og etter datatilsynets retningslinjer. Medlemskapet følger kalenderåret fra 1.1 til 31.12 samme år.

Adressaten betaler for sending i Norge

Distribueres av Posten Norge

A.L.F
Svarsending 0047
0090 Oslo

Hva er løsemidler?

Løsemidler er væsker som løser opp faste stoffer. Løsemidlene vil under bruk gå over i damp eller gassform og trekkes ned i lungene via åndedrettet og føres videre ut i kroppen via blodbanen. Mange løsemidler har evnen til å trenge gjennom huden og føres videre rundt i kroppen. På grunn av halveringstiden blir organiske løsemidler lagret i kroppens fettvev og kan forvolde skade i hjerne og nervecellene. På grunn av sine kjemiske egenskaper kan de over tid skade sentralnervesystemet. De kan også skade slimhinner og indre organer som lever og nyrer.

Hva er Isocyanater?

Isocyanater er ikke et løsemiddel, men et kjemisk stoff som finnes i en hel rekke produkter som benyttes bl.a. i bil, møbel og bygningsbransjen. De som arbeider i bilbransjen, f. eks. med oppretting, billakkering og bilglass, kommer i kontakt med isocyanater gjennom kjemikalier, lim og lakkprodukter. Dessuten vet man at isocyanater frigjøres ved oppvarming. Dette er spesielt aktuelt ved sveising og annet mekanisk arbeid som utvikler varme og som foretas på lakkerte og andre behandlede flater. Det har lenge vært kjent at kontakt med isocyanater kan medføre akutte og kroniske helseskader, som for eksempel lunge- og hudsykdommer. Nyere forskning har vist at dette problemet sannsynligvis er mye mer omfattende enn man tidligere har trodd.

Hva er MCS? (Multi kjemisk overfølsomhet)

Mange yrkesaktive, som har fått ødelagt helsa på grunn av skadelig kjemisk påvirkning, har i tillegg utviklet MCS. Tilstanden kjennetegnes ved at de som rammes reagerer med sykdomssymptomer på kjemiske stoffer, selv i

meget lave konsentrasjoner. Tilstanden opptrer relativt ofte sammen med andre helseskader, som for eksempel løsemiddelskader, astma og skader på slimhinner.

De som blir syke får symptomer fra flere organsystemer, oftest fra sentralnervesystemet og luftveiene. En del personer får i tillegg psykiske problemer, som kan skyldes virkninger av det kjemiske stoffet i seg selv, eller belastninger som følge av sykdommen.

Pårørende

Når en person blir utsatt for en skade relatert til bruk av helseskadelige stoffer, får dette store konsekvenser for familien. Det vil igjen gi seg utslag i den skaddes situasjon og kan i mange tilfeller medføre til psykiske belastninger for alle, i tillegg til sykdommen. Det er derfor viktig at de pårørende, sammen med den skadde, blir informert om hva en løsemiddelskade eller annen kjemisk helseskade innebærer, hvorfor den skadde har endret personlighet og hvordan en best skal takle en vanskelig familiær situasjon.

Mangel på slik kunnskap hos de pårørende skaper ofte unødige konflikter. Arbeidsmiljøskaddes Landsforening har som et av de viktigste formålene å tilrettelegge for en større forståelse og kunnskap omkring denne problematikken.

Vansker med å mestre aggressivitet er et sosialt handikap. For å skjule sine problemer med det er det vanlig at den skadde isolerer seg, og ofte er det ektefellen som må representere familien utad.

Med andre ord får den skadde ofte stadig færre kontakter med andre, og blir mer og mer avhengig av sin ektefelle og øvrige familie.

Løsemiddel- og andre kjemiske helseskader kan i mange tilfeller ikke helbredes, men man kan lære seg å leve med dem.

MEDLEMSFORDELER

Som hovedmedlem i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F) er du i tillegg fullverdig medlem i Norges Handikapforbund. Du får en rekke gode, nyttige og varierte medlemstilbud både igjennom A.L.F og NHF. Medlemskontigenten må være betalt for å kunne benytte seg av medlemsfordelene.

Råd og veiledningstjeneste.
Rettighetsinformasjon.

Rabattordninger på: Bensin, hotell-
opphold, feriereiser og bilutleie.

Bli medlem nå!

Gunstige forsikringsordninger.
Medlemskap i NAF til redusert pris.

NHFs feriehytte m/anneks kan
leies til svært gunstige priser.

Medlemskontigent per 1.1.2003

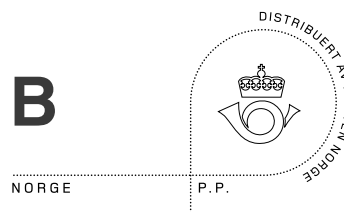
Kr 270,- for hovedmedlemmer/interessemedlemmer

Kr 135,- for husstandsmedlemmer

ISSN 0802-6092

Returadresse:

Arbeidsmiljøskaddes
Landsforening
Postboks 9217 Grønland
0134 OSLO

A.L.Fs lokallag og kontaktpersoner

Akershus lag av A.L.F

Leder Tom Vernang
Steinsleppen 9, 1405 Langhus
Telefon 64 87 37 46
E-post: t-egil-v@online.no
Lagets adresse:
Holteveien 5, 1400 Ski
Lagets telefon 90 21 43 51

Aust-Agder lag av A.L.F

Leder Jens Olav Solli
Gml. Sandvigsvei 21
4816 Kolbjørnsvik
Telefon: 37 01 11 25
Mobil: 90 60 12 33
E-post: jensolli@start.no
Lagets adresse:
Myratunet Bo & omsorgssenter
4849 Arendal

Buskerud lag av A.L.F

Leder Jan Arne Dammen
Revefaret 47, 3033 Drammen
Telefon: 32 88 55 07
Mobil: 90 59 31 53
E-post: arnedam@online.no

Finnmark lag av A.L.F

Kontaktperson Bjørn-Erik Reiersen
Marienlund 21 B, 9511 Alta
Mobil: 91 55 76 00
E-post: reiersen@hoved.net

Hedmark

Norges Handikapforbund
Postboks 9217 Grønland
0134 Oslo
E-post: helseskader@nhf.no

Hordaland lag av A.L.F

Kontaktperson: Fred Gunnar Eide
Hylkjebakken 12, 5109 Hylkje
Telefon: 55 24 88 24
Mobil: 99 35 88 86

Møre og Romsdal lag av A.L.F

Leder Frode Steen Gunstensen
Moen, 6440 Elnesvågen
Telefon: 71 26 50 82
Mobil: 99 74 66 72
E-post: frode@alfnorge.no

Nordland

Norges Handikapforbund
Postboks 9217 Grønland
0134 Oslo
E-post: helseskader@nhf.no

Nord-Trøndelag lag av A.L.F

Leder Svein Bedin
Heggli, 7600 Levanger
Telefon 74 09 58 28
Mobil 95 15 64 81
E-post: sve-bedi@online.no

Oppland lag av A.L.F

Leder Jan Bakken
Åveitbakken 1 A, 2609 Lillehammer
Telefon: 61 25 48 75
Mobil: 92 03 41 53
E-post: ja-torb@online.no

Oslo lag av A.L.F

Leder Geir Werner
Norderhovgt. 34 B, 0654 Oslo
Mobil: 92 82 06 75
E-post: geir.werner@chello.no

Oslo lag avd. Offshore

Leder Sigmund Aven
Postboks 9217 Grønland
0134 Oslo
Telefon: 24 10 25 35
Mobil leder: 41 02 72 27
Mobil nestleder: 91 13 19 69
E-post: alfoffshore@nhf.no
sigmundaven@gmail.com
janbik@c2i.net

Rogaland lag av A.L.F

NHF Sørvest
Kokstadveien 46 B, 5257 Kokstad
Telefon: 55 11 99 50
E-post: nhf.soerwest@nhf.no

Sogn og Fjordane

Kontaktperson Kjell Horn
6770 Nordfjordeid
Telefon: 57 86 00 24
Mobil: 48 10 00 34
E-post: helseskader@nhf.no

Sør-Trøndelag lag av A.L.F

Leder Unni Jensen
Bjørnebyv.19 A, 7025 Trondheim
Telefon/-faks 72 55 98 01
E-post: u_jensen@c2i.net

Telemark lag av A.L.F

Leder John André
Porsgrunnsvegen 19 A, 3730 Skien
Telefon: 35 52 12 83
E-post: e-andren@online.no

Troms lag av A.L.F

Leder Tormod Hansen
Hans Nilsens vei 19, 9020 Tromsdalen
Telefon: 77 63 51 05
Mobil: 41 55 15 00
E-post: annsylvi@frisurf.no

Vest-Agder lag av A.L.F

Leder Lars Kristian Hille
Postboks 168, 4502 Mandal
Telefon: 38 26 11 65
Mobil: 91 30 88 73
E-post: kr-hil@frisurf.no

Vestfold lag av A.L.F

NHF Oslofjord Vest
Tollbugt. 115, 3041 Drammen
Telefon: 32 88 29 29
Telefaks: 32 88 29 20
E-post: nhf.oslofjordvest@nhf.no

Østfold lag av A.L.F

NHF Øst
Holteveien 5, 1400 Ski
Telefon: 64 87 88 44
Telefaks: 64 87 88 49
E-post: nhf.oest@nhf.no

A.L.F Internasjonal, Spania

Rune Bergmann
Apartado 122
03581 Alfaz Playa
Alicante
Spania
Telefon: 0034 - 965878742
E-post: runebergmann@yahoo.com